

POLITIET

POLITIDIREKTORATET

Justisdepartementet
Kriminalomsorgsavdelingen
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Deres referanse

Vår referanse
2008/02870-2 008

Dato
28.01.2009

Politidirektoratets høringsuttalelse til NOU 2008:15 Barn og Straff

Om mandatet og forholdet til kunnskapsbasert politiarbeid

Politidirektoratet bemerker innledningsvis at utvalget ifølge sitt mandat blant annet skal: *"leggje til rette for ei grunnleggjande vurdering av korleis samfunnet kan redusere bruken av fengselsstraff overfor ungdommar mellom 15 og 18 år" og utrede " tiltak som motiverer den unge til sjølv å ta ansvar for eigen situasjon og eigne handlingar"*.

Med utgangspunkt i mandatet og utvalgets rapport mener vi at det burde foreligget en drøftelse av kriminalitetsforebyggende strategier og tilnærmingmåter. For eksempel har flere politidistrikter i de siste år, gjennom bruk av kriminalitetsanalyser, identifisert barn og unge i faresonen. Deretter har politiet eller andre institusjoner, herunder barnevern og konfliktråd, fattet nødvendige tiltak tidlig i lovbruddskarrieren.

Hovedspørsmålet – barn, tvangsmidler og fengselsstraff

Politidirektoratet er enig i at hensynet til samfunnsvern gjør det nødvendig å ha frihetsberøvende reaksjonsalternativer til rådighet også for personer under 18 år. Vi mener imidlertid at slik reaksjon overfor barn bare bør representere unntak.

Vi er, slik utvalget drøfter, også enige i at det er avgjørende for grensesetting overfor barn, at innholdet i grensesettingen er motiverende, at risikofaktorer fjernes eller reduseres og at barnets nettverk kan engasjeres. Vi vil minne om at politiets kriminalitetsforebyggende og kunnskapsbaserte arbeid, også kan tilfredsstillende disse innholdsmessige krav til tiltak. Politidirektoratet støtter standpunktet om at tvangsmidler som pågrepelse og varetektsfengsling fortsatt kan benyttes overfor barn når det ikke finnes andre alternativer. Enkelte unge har et adferdsmønster som unntaksvis gjør det nødvendig å bruke disse tvangsmidlene, ikke minst for å beskytte de unge gjerningspersonene mot konsekvensene av egne handlinger. Sammenfallende med dette støtter vi også at det innføres en plikt for politiet til å varsle barnevernstjenesten når det er aktuelt å varetektsfengsle barn. Dette vil kunne ivaretas gjennom innføring av en egen rutine i politiets saksbehandlingssystem BL.

Politidirektoratet

Post: Postboks 8051 Dep., 0031 Oslo
Besøk: Hammersborggata 12
Tlf: 23 36 41 00 Faks: 23 36 42 96
E-post: politidirektoratet@politiet.no

Org. nr.: 982 531 950 mva
Bankgiro: 7694.05.02388

Fravær av barnevernsfaglig kompetanse kan i enkelte fengslingssaker innebære at retten har et begrenset beslutningsgrunnlag. Forslaget fra utvalget om tilstedeværelse av barnevernskompetanse i fengslingsmøtet, kan innebære at retten vil fatte fengslingskjennelser som bygger på et bedre grunnlag når det gjelder vurderingen av den unges totale situasjon. Gjennom barnevernets plikt til å fatte beslutning om oppfølgingstiltak, vil en også kunne sikre at den enkelte unge siktede ivaretas bedre i forbindelse med de tvangsmidler som blir besluttet.

Ungdomsstormøte

Politidirektoratet støtter i prinsippet innføring av ungdomsstormøte som reaksjonsform. Stormøter og nettverkssamlinger som har vært avholdt i regi av konfliktrådene til nå, har vist at hensynene bak straff overfor unge, også kan ivaretas gjennom disse reaksjonsformene. Dette indikerer at tiltaket ungdomsstormøte, både som prosess mellom deltakerne, og som et grensesettende tiltak i seg selv, kan bli vellykket. Vi er imidlertid av den oppfatning at tiltaket bør utprøves som en forsøksordning før det innføres permanent. Begrunnelse for dette er for det første at ungdomsstormøte, slik utvalget selv beskriver i kapittel 10, har omfattende økonomiske og praktiske konsekvenser. Kompleksiteten i den valgte saksbehandlingsmodellen, bl.a. knyttet til domstolens godkjenningsprosedyrer, underbygger at tiltaket bør utprøves som et forsøk. Basert på erfaringer fra Nord-Irland, der modellen for ungdomsstormøte er hentet fra, foreligger det også en annen form for ungdomsstormøte hvor regien er lagt til politi- og påtalemyndighet (diversatory youth conferences). Vi er av den oppfatning at begge disse former for ungdomsstormøter bør utprøves før det tas endelig stilling til fast etablering av reaksjonsformen.

Ungdomsstormøter i regi av politi- og påtalemyndighet, tilpasset vår strafferettspleie, vil etter vår oppfatning kunne utgjøre en videreføring av ungdomskontrakten. En utprøving vil fokusere på at også politiet har en viktig og forpliktende rolle med å tilpasse reaksjoner for unge lovbrytere der overtredelsen ikke er så alvorlig som ved det domstolsbaserte ungdomsstormøte.

Dersom ungdomsstormøtemodellen blir implementert som foreslått, bør politi- og påtalemyndighetens rolle defineres og inkluderes i den valgte prosessen. Det er politiet, og senere påtalemyndigheten, som vil klargjøre fakta i saken, og ta initiativ til å påstå bruk av ungdomsstormøte. Politiet har etter vårt syn en sentral rolle i selve ungdomsstormøtet der det normalt vil bli behov for å forklare forhold om saken og saksbehandlingen. På dette punkt er utvalgets drøftelse etter vårt syn mangelfull idet man overhodet ikke har definert politiets rolle og ansvar.

Andre reaksjonsalternativer

Vi er enige i at *foreleggsinstituttet* fortsatt kan anvendes overfor barn. Vi antar, som utvalget også har gjort, at de fleste barn mottar et eller få forelegg og at de gjennom samarbeid med foreldre, f.eks arbeid i hjemmet eller trekk i ukepenger, kan gjøre opp for seg. Vi antar imidlertid overføring til konfliktråd og påtaleunndlatelse, der det er mulig, bør velges som mer hensiktsmessige reaksjonsalternativer. Megling uten fornærmet, jf. nedenfor, vil her legge til rette for at antallet forelegg overfor barn går ned.

Overføring til konfliktråd er også etter Politidirektoratets oppfatning en adekvat reaksjon som bør anvendes oftere. Dette gjelder både som egen reaksjonsform og som vilkår i

påtaleunnnlatelse og betinget dom. Et stort antall straffesaker begått av barn gjelder naskerier av alle former og tyverier fra butikk. I 2008 utgjorde disse sakene, uansett siktedes alder, henholdsvis 12000 og 4000 saker. Dersom en representant for fornærmede eller en fornærmedegruppe kan opptre for den fornærmede part, vil dette kunne øke antallet meglingsaker betydelig. Det er kjent at mange næringsdrivende vegrer seg for å bruke tid og krefter ved å måtte møte til meglings. Vi støtter derfor forslaget om adgang til å megle i visse saker uten at det møter en fornærmet part.

Forsøket med ungdomskontrakter i 7 kommuner viste at *betingede påtaleunnnlatelser* hadde potensiale for å tilfredsstille de krav utvalget stiller til en hensiktsmessig straffereaksjon overfor barn og unge. Flere politidistrikter har videreført liknende ordninger etter utløpet av prøveordningen. Det kan vises til gode eksempler i Salten politidistrikt som siden iverksettelse av prosjektet "Felles Ansvar" har anvendt betinget påtaleunnnlatelse som straffereaksjon. Vestfold politidistrikt bruker reaksjonsformen kombinert med bl.a. ruskontroll. Flere politidistrikter anvender reaksjonen som del av arbeidet med barn og unge og med bruk av flere av de vilkår straffeloven åpner mulighet for. I 2008 ble det besluttet påtaleunnnlatelse ved ca 4000 overtredelser av forseelser, hvorav 1500 gjaldt overtredelse av naskeribestemmelsen. Statistikken peker ikke ut gjerningspersonens alder men vi har grunnlag for å mene at en majoritet av naskerisakene gjelder barn og unge. Til sammenlikning ble det overført ca 700 saker til konfliktråd etter det samme straffebudet. Tallene kan indikere at påtaleunnnlatelser overfor unge allerede brukes i relativt omfattende grad.

For å kunne tilpasse prøvetid til sakens alvor støtter vi for øvrig forslaget om fastsettelse av prøvetid i det enkelte tilfelle varierende fra seks måneder til to år. Forslaget kan gi økt mulighet for individuelle vurderinger av den enkelte mindreåriges sak. Politidirektoratet er også enig i at bydelsoverlege eller kommunelege kan foreta ruskontroll som vilkår for påtaleunnnlatelse eller betinget dom. Alternativt kan oppgaven legges til kommunenes helsesøstertjeneste for derved å knytte ruskontrollen til et bredere spekter av offentlige omsorgsmuligheter. Dette kan styrke muligheten til rehabilitering.

Delegasjon av den personelle kompetanse til å utstede påtaleunnnlatelse med og uten vilkår.

Politidirektoratet mener forslaget om delegasjon av myndighet til å gi påtaleunnnlatelse ikke bør gjennomføres. De fleste straffereaksjoner mot barn bør saksbehandles og avgjøres av politi- og påtalemyndighet som del av politiets vanlige sakslogistikk. Dette sikrer enhetlig behandling og prioritering. Derved kan disse sakene, i motsetning til forenklete påtaleunnnlatelser, registreres i STRASAK, politiets straffesaksregister. Dette er et vilkår for å kunne identifisere barn i faresonen tidligst mulig.

Svært bagatellmessige formalovertredelser begått av barn vil fortsatt kunne avgjøres ved muntlig advarsel av enhver som har politimyndighet. Dette prinsipp er ikke lovfestet men antas å følge av lang og fast myndighetspraksis som del av opportunitetsprinsippet.¹ Denne myndighet dekker deler av det behov for rask reaksjon som utvalget begrunner delegasjonsforslaget med.

¹ Augland m.fl. "Politirett" 2. utgave, p. 7.3.8.

Beslutning om forenklet påtaleunntatelse innebærer en definering av det straffbare forhold gjennom utarbeidelse av en siktelse. Derfor vil forslaget ventelig medføre økt ressursbruk hos påtalemyndigheten med å lære opp de som ville fått myndigheten delegert til seg.

Saksbehandlingstid og kunnskapsbasert politiarbeid

Utvalget reiser i punkt 9.5.4.1. spørsmålet om den særskilte saksbehandlingstiden fastsatt for mistenkte mellom 15 og 18 år i straffeprosesslovens § 249, annet ledd, kan representere en skranke for grundig behandling av disse sakene. Bestemmelsen fastsetter at som hovedregel skal positiv påtalebeslutning fattes innen seks uker etter at vedkommende ble ansett som mistenkt i saken. Politiets statistikk for mistenkte mellom 15 og 18 år, viser at de siste to år har saksbehandlingstiden utgjort rundt 30 dager, og følgelig med god margin til fristen på 42 dager. Dersom det innføres flere nye reaksjonsalternativer for barn og unge er vi enig i at det fastsatte resultatmål med hensyn til gjennomsnittelig saksbehandlingstid, kan bli for kort til å etablere reaksjoner med godt tilpassede vilkår. Vi gjør imidlertid oppmerksom på at saksbehandlingstiden i dag beregnes fra den unge blir mistenkt og til påtalemyndigheten fatter avgjørelse i saken. Den tid som løper fra påtalebeslutningen er fattet til rettskraftig avgjørelse foreligger, får følgelig ikke betydning ved beregning av saksbehandlingstid for saker med positive påtaleavgjørelser.

Betydningen av økt kunnskap i de sektorer som arbeider med barn som begår straffbare handlinger, og tiltak som bedrer og styrker samarbeidet i forvaltningen, støttes av Politidirektoratet. Vi starter i 2009 et arbeid for å styrke bruken av politiets bekymrings-samtale som et ledd i å øke kunnskap og kompetanse blant de ansatte som arbeider med barn. Dette vil bedre kvaliteten på informasjon som overleveres blant annet til barnevernet.

Med hilsen

Ingelin Killengreen